

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMETLER YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN GÖZÜ İLE UYGULAMA DERSLERİ

Practice Courses from the Point of View of the Students of Hacettepe University School of Social Work

Fatih ŞAHİN*
Nurdan DUMAN**

*Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu

**Dr., Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu

ÖZET

H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nun müfredat programı genelci sosyal hizmet yaklaşımı doğrultusunda değiştirilmiştir. Bu değişim ile birlikte, uygulama dersleri de yeni yaklaşım doğrultusunda yeniden planlanmıştır. Bu çalışmada, değişen müfredat programı sonrası üç uygulama dersini (SHO 323 Sosyal Hizmet Ortamlarında Uygulama I, SHO 423 Sosyal Hizmet Ortamlarında Uygulama II ve SHO 424 Sosyal Hizmet Ortam-

larında Blok uygulama) alıp tamamlayan ilk grubun bu derslere ilişkin değerlendirmelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre, anılan dersler içeriğinde gerçekleştirilen uygulamalar ile bu derslerin kur tanımları uyumsuzdur.

Anahtar sözcükler: Genelci sosyal hizmet, uygulama dersleri

ABSTRACT

The curriculum of H.U. School of Social Work has been changed in line with the generalist social work practice. Upon this change, the practice courses at the above-mentioned school have been redesigned according to this new approach. The aim of this research is to determine what the first group of students who attended and satisfactorily completed three practice courses (SHO 323 Field Work in Social Work Settings I, SHO 423 Field Work in Social Work Settings II, SHO 424 Block Field Work in Social Work Settings) following the curriculum change think about these courses. The results of the research show that the activities carried out in the practice courses in question do not agree with the descriptions of these courses.

Key Words: Generalist social work, practice courses

GİRİŞ

Sosyal hizmet, literatürde kuram-ortantasyonlu olarak ele alınan ancak özgün niteliği uygulama çalışmalarında görülen bir meslek ve disiplindir. Uygulamalar sosyal hizmet için son derece önemlidir ve sosyal hizmet eğitiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Buna dayalı olarak, sosyal hizmet eğitiminde kuram ve uygulamanın birbirine destek verecek biçimde ele alınması gerekmektedir.

Sosyal hizmet eğitiminde uygulama derslerinin amacı, öğrencinin kuramsal derslerde öğrendiği sosyal hizmete ait

bilgi ve değerleri uygulamaya aktararak sosyal hizmet mesleğinde önemli bir yeri olan sosyal hizmet uygulama bilgi ve becerisini kazanmasıdır.

H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nda sosyal hizmet uygulama dersleri Sosyal Hizmet Ortamlarında Uygulama I (SHOU I), Sosyal Hizmet Ortamlarında Uygulama II (SHOU II) ve Sosyal Hizmet Ortamlarında Blok Uygulama (SHOBÜ) dersleridir. Anılan bu uygulama dersleri, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu 2001-2002 öğretim yılından itibaren eğitimde genelci sosyal hizmet uygulama modelini temel alarak düzenlenen derslerdir. Bu amaçla, genelci sosyal hizmet yaklaşımının tarihsel gelişim sürecinden yola çıkarak temel özelliklerinin ele alınması önem taşımaktadır.

1. 1. GENELCİ YAKLAŞIM ve TEMEL ÖZELLİKLERİ

Sosyal hizmet eğitiminde uygulama alanlarındaki odaklaşma, 1940 ve 1950'lerde yöntemler üzerinde olmuştur. Yöntem yaklaşımı, sosyal hizmet uygulama ve eğitiminde temel yapı olarak kişisel çalışma, grup çalışması, toplum örgütlenmesi, yönetim ve araştırmadan yararlanmıştır (Leighninger, 1980). 1960 ve 1970'lerde toplumsal ihtiyaçlar ve birey-çevre etkileşimine ilişkin bilinçliliğin artması, sosyal hizmet uygulama ve eğitiminde "sistem" yaklaşımı olarak tanımlanan yaklaşımı doğurmuştur (Pincus ve Minahan, 1973). Sosyal problemler, müracaatçının psikolojik özelliklerinden ziyade müracaatçı ile çevresi arasındaki biopsiko-sosyal etkileşime atfedilmiştir (Hartman, 1983; Leighninger, 1980).

İnsan yaşamı son derece karmaşık

değişkenler ile çevrelenmiştir. Pek çok değişken yaşamda bir araya gelerek insanın sosyal işlevselliğinde kesintilere, aksaklıklara yol açabilmektedir. Bu durum, yaşam içinde pek çok farklı sorun ve ihtiyacı olan müracaatçı sistemleri ile sosyal hizmetin ilgisini profesyonel düzeyde kurmuştur. Sosyal hizmetin tarihi incelendiğinde, geçmişte, sosyal hizmet uygulamacılarının bir uygulama alanı ya da tek yöntemde yetiştirildikleri göze çarpmaktadır. Esasen, bu durum, karmaşık yaşam durumları içinde olan insanların ihtiyaç ve sorunları ile ilgilenen bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmetin özü ile tutarlı gözükmemektedir. Ancak, mesleki gelişimin belli bir döneminde bu durum önemli ölçüde yer bulmuştur.

Genelci sosyal hizmet, sosyal hizmetin temel amaçlarını karşılamak amacıyla hizmet eden bütünleştirilmiş ve çok düzeyli bir yaklaşım sağlar. Genelci uygulamacı, müracaatçı sistemlerinin işlevselliğini artıracak değişiklikleri yaratmak için gerekli olan bireysel ve toplumsal faktörler arasındaki etkileşimin bilincindedir. Bu nedende de, bu etkileşimi temsil eden toplumlar, topluluklar, karmaşık örgütler, formal gruplar, aileler, bireylerle çalışmaya yönelir. Bu şekilde, genelci uygulamacı her düzeydeki tüm müracaatçı sistemleri ile doğrudan çalışır, müracaatçıları uygun kaynaklar ile ilişkilendirir, kaynak sistemlerinin etkili yanıtlar verebilmesi için örgütlere müdahale eder, kaynakların adaletli dağılımını sağlayacak adil politikaları savunur ve sosyal hizmet uygulamasının tüm boyutlarını araştırır.

Sosyal hizmet uygulamasında genelci yaklaşımın dört temel dayanağı vardır. Birincisi, insan davranışının sosyal ve fiziksel çevre ile ilişkili olmasına dayalı

nararak müracaatçı sistemlerinin fonksiyonelliğini geliştirme çabası içinde olmasındır. Bunun için müracaatçı sistemini, onun çevresi ile etkileşimini, onu çevreleyen diğer sistemleri değiştirmeye yönelir. İkinci olarak, genelci yaklaşımı kullanan sosyal hizmet uzmanı, çok düzeyli değerlendirmeler ve çok yönlü müdahaleler gerçekleştirir. Üçüncü olarak, benzer sosyal hizmet sürecini kullanarak bireyden topluma kadar her düzeyde müracaatçı sistemleri ile çalışır. Son olarak, genelci uygulamacı, araştırma yapmak ve sosyal adalete hizmet eden sosyal politikalara yönelmek sorumluluğundadır (Miley, O'Melia ve Dubois, 1996).

Kirst-Ashman ve Hull (1997) genelci uygulamayı, eklektik bilgi temelini kullanımı, profesyonel değerler ve tüm hedef sistemlere yönelik kapsamlı becerilerin dört temel süreç içeriğinde değişme için kullanımı olarak tanımlamaktadır. Bu dört temel süreçten birincisi, genelci uygulamanın mesleki yönetim altında örgütsel yapı içinde etkili olarak çalışma yapmayı gerektirir. İkinci olarak, genelci uygulama, geniş mesleki rolleri üzerine almayı gerektirir. Üçüncü olarak, genelci uygulama, planlı değişme sürecine eleştirel düşünme becerilerinin uygulanmasını gerektirir. Dördüncü olarak ise, genelci uygulama, müracaatçının güçlendirilmesine vurgu yapmaktadır. Kirst-Ashman ve Hull (1997), genelci uygulamanın tanımındaki kavramların anahattını ise aşağıdaki gibi vermektedir:

(1) Eklektik Bilgi Temeli Uygulama Alanları, Sistemler Teorisi, Ekolojik Perspektif, Müfredat İçerik Alanları (İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre, Sosyal Politika, Uygulama ve Uygulama Becerileri, Araştırma, İnsan Farklılığı,

Sosyal ve Ekonomik Adaletin Geliştirilmesi, Risk Altındaki Gruplar, Alan Uygulaması, Sosyal Hizmet Değerleri ve Etiği) (2) Mesleki Değerler, (3) Kapsamlı Becerilerin Kullanımı (Mikro, Mezzo, Makro), (4) Her Büyüklükteki Sisteme Yönelme (Mikro, Mezzo, Makro) (5) Örgütsel Yapı İçerisinde Çalışma, (6) Süpervizyonun Uygun Şekilde Kullanımı, (7) Geniş Mesleki Rollerini Yerine Getirme (8) Eleştirel Düşünme Becerilerinin Kullanımı, (9) Planlı Değişme Sürecinin Kullanımı (Tanışma, Değerlendirme, Planlama, Uygulama, Değerlendirme, Sonlandırma, İzleme), (10) Müracaatçının Güçlendirilmesine Vurgu

Wolk ve Wertheimer (1999), genelci sosyal hizmet uygulamasının problemleri holistik olarak gördüğünü belirtmekte ve planlı değişme stratejilerinin müracaatçı problemlerinin oluşumuna katkı veren tüm sistemlere yönelmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu anlamda, genelci uygulama mikrodan makroya geniş bir beceri repertuarı ile planlı değişme sürecine ön ayak olmaktadır. Bu yaklaşım müracaatçıyı kendi eko-sistemi (durum içinde birey) içinde görmektedir (Cox, 2001). Genelci sosyal hizmet, kavramsal çatı arayışında olan bir uygulama perspektifi olarak ele alınmaktadır (Schatz, Jenkins ve Sheafor, 1990:217). Görüldüğü gibi, uygulamanın genelci modelinin iki temel özelliği ön plana çıkmaktadır. Birincisi, genelci sosyal hizmet uygulama modeli, yöntemlerden ziyade problem çözme odaklıdır (Sheafor ve Landon, 1987). İkincisi ise, genelci sosyal hizmet uygulama modeli, problem çözme süreci boyunca uygulamaya holistik bir odak vererek, değerlendirmede çevresi içerisinde birey yaklaşımını kullanır. Bir başka deyişle, genelci yaklaşım hem

bireysel problemler hem de bireysel problemlere katkıda bulunan sosyal problemler ile ilgilidir (Mumm, Olsen ve Allen, 1998:234). Bireyin içinde bulunduğu etkileşimler onun için riskler (şu anki zorluklar) ya da fırsatlar yaratabilir. Etkili bir sosyal hizmet müdahale planının çatısının kurulmasında bu faktörlerin her birinin dikkate alınması önemlidir.

Yukarıda yer alan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, genelci yaklaşımın temel özellikleri birey-durum etkileşimine ilişkin bakışı, holistik değerlendirmelere verdiği önem, bireyin sosyal işlevselliğinde sosyal koşulların değerine verilen önem başlıkları altında özetlenebilir.

Genelci sosyal hizmet ve temel özelliklerini bu biçimde ele aldıktan sonra sosyal hizmet eğitiminde uygulamanın amaçlarını ve uygulamaya ışık tutan genel ilkeleri, genelci sosyal hizmet açısından H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu müfredat programı çerçevesinde ele almak gerekmektedir.

1. 3 SOSYAL HİZMET EĞİTİMİNDE UYGULAMALARIN GENEL AMAÇLARI

Uygulama derslerinin temel hedefi, öğrencilerin mesleki yönetim aracılığı ile bir sosyal hizmet uzmanı (SHU)nın rol ve işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesidir. Kurumun amaçları ve kurum aracılığıyla hizmet verilen müracaatçı sistemlerinin gereksinimleri, SHU'nun rolünü ve fonksiyonlarını belirler.

Uygulamalar, öğrencilerin bir SHU rol ve işlevlerini yerine getirmeyi öğrenme sürecidir. Öğrenciler mesleki yönetim altında SHU'nun aşağıda belirtilen rol

ve işlevlerini yerine getirirler (Uygulama Çalışmalarına İlişkin Yönerge, 2002).

1. Öğrendikleri kuramsal bilgiyi uygulayarak kuram uygulama bütünlüğünü sağlamak ve "yaparak öğrenme" yöntemiyle anlayış ve kavrayışlarını güçlendirmek,
2. Her düzeydeki müracaatçı sistemleri ile ilgili olarak bilgi ve becerilerini kullanarak gerekli mesleki ilişkiyi kurmak, sorunları çözmek, ihtiyacı karşılamayı amaç edinen çalışmalar yapmak,
3. Çalışma ortamında ilgili diğer meslek elemanları ile işbirliği yaparak ekip çalışmasına katılmak,
4. Kurumun amaçlarına etkili ve verimli bir şekilde ulaşabilmesi için mesleki katkıda bulunmak ve gerektiğinde müracaatçı sistemlerinin yararına, kurum amaçlarına ve işleyişine etki ederek değişmesine yardımcı olmak,
5. Çalışmalarını değerlendirerek raporlar yazmak, ilgili kayıtlar ve dosyaları tutmak,
6. Uygulama derslerindeki tüm faaliyetlerini sosyal hizmet mesleğinin bilgi, değer, beceri, bütünlüğü içinde ele alarak gerçekleştirmek.

1. 4. UYGULAMANIN GENEL İLKELERİ

H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nda ilk kez genelci uygulama modelinin kullanıldığı 2001-2002 eğitim-öğretim döneminde hazırlanan öğrencilerin uygulama çalışmalarına ilişkin yönergede

yer alan ilkelerden bazıları (Uygulama Çalışmalarına İlişkin Yönerge, 2002) şunlardır:

1. Genelci uygulama mesleki yönetim altında örgütsel yapı içinde etkili olarak çalışma yapmayı gerektirir.
2. Mesleki yönetim süreci, tüm uygulamalar için anahtar noktadadır. Bu açıdan kuruluş danışmanı, eğitsel yönetici ve öğrenci arasında etkili bir ilişki kurulmalıdır.
3. Öğrenciler, koşullar göz önüne alınarak, sosyal hizmet uzmanlarının bulunduğu ve etkili olarak çalıştıkları kuruluşlara olanaklar ölçüsünde yerleştirilir.
4. Öğrenciler uygulama yapmak istedikleri alanı seçme hakkına olanaklar ölçüsünde sahiptir.
5. Uygulama yapılan ortamın gereksinimleri, uygulamanın yönünü ve içeriğini belirler.
6. Genelci uygulama çerçevesinde amaç, her türden sorun ve ihtiyaca sahip müracaatçı sistemleri ile tüm müdahale düzeylerinde çalışacak SHU yetiştirmektir.
7. SHOU I, II ve Blok Uygulama kapsamında gerçekleştirilen uygulamalarda Yüksekokulumuz müfredat programında yer alan tüm derslerden yararlanılır.

Uygulamaların genel ilkelerini bu biçimde ortaya koyduktan sonra, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nun yeni müfredat programında yer alan uygulama derslerinin biçim ve özüne ilişkin olarak uygulama derslerini alan ve tamamlayan öğrencilerin görüş ve düşünceleri önem kazanmaktadır.

1.5 PROBLEM

H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu müfredat programı uzun çabalar sonucu 2001-2002 ders yılından itibaren genelci yaklaşım çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Bu yeni yapılan düzenleme ile müfredata daha önceki programda yer almayan kimi dersler eklendiği gibi bazı dersler de yeni programda yer almamıştır. Yeni programda, uygulama derslerinin biçim ve içeriğinde önemli değişiklikler yapılmıştır.

Sosyal hizmetin genelci modelinin esas alındığı bu yeni uygulamalar 2001-2002 öğretim yılında yeni müfredatla birlikte başlamıştır. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nun yeni müfredat programı içindeki uygulamalar "SHO 323 SHOU I", "SHO 423 SHOU II" ve "SHO 424 SHOBU" dersleridir.

Bu derslerin program içindeki yerlerine bakıldığında "SHO 323 SHOU I" dersi 3. sınıf Güz döneminde haftada bir gün sekiz saat, "SHO 423 SHOU II" dersi 4. sınıf Güz döneminde haftada iki gün 12 saat ve "SHO 424 SHOBU" dersi ise 4. sınıf Bahar döneminde haftada beş gün 30 saat olarak görülmektedir.

Değişen müfredat programındaki derslerin içeriği kur tanımında şu şekildedir:

1. SHO 323 Sosyal hizmet ortamlarında uygulama I (0 8 4)

Sosyal hizmetin bilgi temeli, değer oryantasyonu ve uygulama metodolojisinin bütünlleştirilmesi. Bütüncül yaklaşım çerçevesinde, öğrencilerin bir öğretim elemanının yönetimi altında, mikro, mezo ve makro düzeyde birey, aile, grup, örgüt ve toplumu odak alan çalışmalarını katılımcı/gözlemci olarak gerçekleştirmesi.

2. SHO 423 Sosyal hizmet ortamlarında uygulamalı (0 12 6)

Blok uygulamaya hazırlık olmak üzere, bir kuruluş ortamında, belirlenen sorun alanlarında, sorunun ilgili politikalar, yasalar, örgütler, gruplar, aileler ve bireyler açısından değerlendirilerek, sosyal hizmet müdahale planının hazırlanması.

3. SHO 424 Sosyal hizmet ortamlarında blok uygulama (0 30 15)

Sekizinci sömestr boyunca haftada beş gün devam eden bu uygulama çalışmasında, öğrenci, "SHOU II" sürecinde planladığı mikro, mezzo ve makro uygulamaları aynı kurum ortamında mesleki yönetim altında gerçekleştirir. Öğrenciden beklenen, profesyonel bir yaklaşımla, sistem içinde fonksiyon gösterme becerisini kazanmasıdır. Blok uygulama sonunda, öğrencinin sosyal hizmet uzmanı olarak gerekli profesyonel sorumlulukları yerine getirebilecek bir yeterliliğe ulaşması beklenir.

Değişen müfredat programına paralel olarak, değiştirilen uygulama yönergesine öğrencilerin SHO 323 SHOU I, SHO 423 SHOU II, SHO 424 SHOBU dersleri de genelci yaklaşıma uygun olarak birbirini tamamlayan bir biçimde düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan öğrenciler SHO 323 SHOU I dersi kapsamında belli bir sosyal hizmet alanındaki çatı kuruma, SHO 423 SHOU II ve SHO 424 SHOBU derslerinde ise aynı alandaki bir kuruluşa yerleştirilmişlerdir. Öğrencilerin, uygulama yaptıkları alanı kavrama, bu alandaki ihtiyaç ve sorunlara yönelik müdahale planı hazırlama ve hazırlanan müdahale planını uygulamaya

aktarma becerisi kazanmaları için tüm uygulamalarını aynı sosyal hizmet alanında yapmaları ilke olarak kabul edilmiştir. 2002-2003 Bahar döneminde, yeni değişen müfredat programının bu üç uygulama dersini alan ilk öğrenciler mezun olmuştur. Uygulama derslerinin sosyal hizmet eğitiminde önemi göz önüne alındığında bu yeni uygulama derslerinin değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada, değişen müfredat programı sonrası bu üç uygulama dersini alıp tamamlayan ilk grubun bu derslere ilişkin değerlendirmelerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın alt amaçları soru cümleleri ile aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

A. Öğrencilerin uygulama derslerine yönelik genel değerlendirmeleri nasıldır?

Burada değerlendirme biçimleri şu şekilde ele alınmıştır:

Öğrencilerin uygulama yapmak istedikleri alan ve kuruluşlara yerleştirilme durumu, her üç uygulamayı farklı alanlarda yapmaya ilişkin görüşleri, uygulama derslerinde yerleştirdikleri çatı kurumdan/kuruluşlardan memnun olma durumları, eğitsel danışmanları ile olan mesleki yönetim süreçlerine ilişkin görüşleri, kuruluş danışmanlarının onlara rol modeliği yapması konusundaki görüşleri nasıldır?

B. Öğrencilerin SHOU I dersine yönelik değerlendirmeleri nasıldır?

Burada değerlendirme biçimleri şu şekilde ele alınmıştır:

Öğrencilerin, SHOU I dersinde çatı kuruluşa yerleştirilmelerine ilişkin görüş-

leri, SHOU I dersinde müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri kavrama durumları, SHOU I dersinin süresine ilişkin görüşleri, SHOU I dersinde eğit-sel danışmandan aldıkları verime ilişkin görüşleri nasıldır?

C. Öğrencilerin SHOU II dersine yönelik değerlendirmeleri nasıldır?

Burada değerlendirme biçimleri şu şekilde ele alınmıştır:

Öğrencilerin SHOU II dersinde müdahale planı oluşturma durumları, SHOU II dersinde oluşturdukları müdahale planını uygulamaya aktarma durumları, müracaatçı sistemleri ile mesleki ilişki geliştirme durumları, SHOU II dersinin süresine ilişkin görüşleri nasıldır?

D. Öğrencilerin SHOBU dersine yönelik değerlendirmeleri nasıldır?

Burada değerlendirme biçimleri şu şekilde ele alınmıştır:

Öğrencilerin, SHOU II dersinde oluşturdukları müdahale planını SHOBU dersinde uygulamaya aktarma durumları, SHOBU dersinde müdahale planı oluşturma durumu, SHOU II ile SHOBU dersinde hazırladıkları müdahale planlarının düzeyleri, kendilerini başarılı buldukları müdahale düzeyleri, uygulama yönergesinde yer alan raporları fonksiyonel olarak kullanma durumları, uygulama yönergesinde yer alan örnek raporları kullanma durumları nasıldır?

E. Öğrencilerin mesleki gelişimlerine ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?

Öğrencilerin okulda aldıkları teorik dersleri uygulamaya aktarmaya ilişkin görüşleri, bu üç uygulama dersi sonu-

cunda sosyal hizmet uzmanı kimliğini kazanma ile ilgili görüşleri nasıldır?

1. 6 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

2002-2003 bahar döneminde H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'ndan mezun olan öğrenciler değişen müfredat çerçevesinde sosyal hizmet uygulama derslerini alarak tamamlayan ilk öğrenci grubudur. Bu öğrencilerin, uygulama derslerinin biçim ve içeriğine ilişkin görüşleri, müfredat programı içeriğinde yer alan uygulamaların ne ölçüde planlandığı biçimde işlediğini ortaya çıkaracak ve yeni düzenlemeler için veri oluşturabilecektir. Araştırmanın verileri, 2002-2003 Bahar döneminde H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nda tüm sosyal hizmet uygulama derslerini alarak tamamlayan öğrencilerden toplanmıştır.

2. YÖNTEM

Sosyal hizmet öğrencilerinin uygulama derslerine ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modellen bir araştırmadır. Bilindiği gibi, tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1994: 77-81). Araştırmanın evrenini, 2002-2003 Bahar döneminde uygulama derslerinin üçünü de alan ve devamsızlıktan kalmayan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada 2002-2003 Bahar döneminde uygulama derslerinin üçünü de alan ve devamsızlıktan kalmayan 81 öğrenciden 72'sine ulaşılmıştır. Bu araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından uygulama derslerinin "Kur Tanımları" ve "Uygulama Çalışmalarına İlişkin Yönerge" dikkate alınarak hazırlanan anket aracılığı ile toplanmıştır. Söz konusu anket

80 sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan ankete ilişkin uzman görüşü alınmıştır. Ankette yer alan açık uçlu sorular ile ilgili düzenlemeler yapıldıktan sonra veriler araştırmacılar tarafından bilgisayar programına aktarılmıştır. Veriler, çizelgelerde sayı ve yüzdeler ile ifade edilmektedir. Alana ilk giriş niteliğindeki bu çalışmada değişkenler arası ilişkiler saptanmasından ziyade durumu genel hatları ile belirlemek amaçlanmıştır.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

3. 1. ÖĞRENCİLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde, öğrencilerin cinsiyete göre dağılımları ile çalışma durumları ele alınmıştır. Araştırmaya katılan H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu öğrencilerine ilişkin bazı sosyo-demografik özellikler Çizelge 1'de gösterilmektedir.

Çizelge 1. Öğrencilerin Kimi Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet	S	%
Kız	43	59.7
Erkek	29	40.3
Toplam	72	100.0

Çizelge 1'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin % 40.3'ü erkek % 59.7'si kızdır.

Çizelge 2. Öğrencilerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Çalışma Durumu	S	%
Çalışan	11	15.3
Çalışmayan	61	84.7
Toplam	72	100.0

Çizelge 2'de görüldüğü gibi, öğrencilerin büyük bölümü çalışmamaktadır.

3.2. ÖĞRENCİLERİN UYGULAMA DERSLERİNE İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde, öğrencilerin, uygulama yaptıkları alan ve kuruluşlara göre dağılımı, farklı alanlarda uygulama yapma istekleri, yerleştirildikleri çatı kurumdan/kuruluşlardan memnun olma durumları, eğitsel yöneticileri ile gerçekleştirdikleri mesleki yönetim toplantılarının sıklığı, eğitsel danışmanın kuruluşları ziyaret sıklığı ve kuruluş danışmanlarının uygun rol modeli olma durumlarına ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Çizelge 3. Öğrencilerin Uygulama Yaptıkları Alan ve Kuruluşlara Göre Dağılımı

Yerleştirilen Alan/Kurum	S	%
Aynı alan ve aynı kurum	48	66.6
Aynı alan farklı kurum	12	16.7
Farklı alan ve farklı kurum	12	16.7
Toplam	72	100.0

Çizelgede de görüldüğü gibi, öğrencilerin üçte ikisi her üç uygulamayı da aynı alan ve kurumda gerçekleştirmişlerdir. Öğrencilerin % 16.7'si aynı alanda farklı kurumda uygulamasını yaparken, kalan % 16.7'lik grup ise farklı alan ve kurumda uygulamasını yapmıştır. Uygulamaya giden öğrencilerin % 83.3'ünün aynı alandaki kurumlarda uygulama yapmış olması, planlandığı tarza uygun olarak uygulamanın yürütülmüş olması bakımından önemlidir (Çizelge 3).

Öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi eğer ellerinde seçme şansı olsa idi farklı alanda uygulama yapmayı istediklerini belirtirken, üçte biri alan değiştirmek istememiştir. Öğrencilerin, SHOU I çerçevesinde tercihleri alınmadan yerleştirilmiş olmalarının bu sonuca katkısı olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 4. Öğrencilerin Uygulamaları Farklı Alanda Yapma İsteklerinin Dağılımı

Farklı Alanda Uygulama Yapmayı İsteme Durumu	S	%
İsteyen	45	62.5
İstemeyen	27	37.5
Toplam	72	100.0

Çizelge 5'de de görüldüğü gibi, yerleştirildiği uygulama ortamından memnun olmama oranı en fazla % 33.3 ile SHOU l'de iken SHOBU'da yerleştirildiği ortamdan memnuniyet % 52.8 ile en üst düzeydedir. SHOU l'de memnuniyetin az oluşu uygulamanın bir gün olması ve tercihlerin alınmadan yerleştirilmiş olmalarına bağlanabilir. SHOBU'da memnuniyetin fazla oluşu, uygulama yapılan alanı tanıma ve alanda mesleki faaliyetler gerçekleştirmeye başlamış olma ile açıklanabilir.

Çizelge 5. Öğrencilerin Uygulama Derslerinde Yerleştirildikleri Çatı Kurumdan/Kuruluşlardan Memnun Olma Durumları

Uygulama Türü	Memnun Olma Durumu							
	Memnun		Kararsız		Memnun değil		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Uygulama I	23	31.9	25	34.7	24	33.3	72	100.0
Uygulama II	34	47.2	27	37.5	11	15.2	72	100.0
Blok Uygulama	38	52.8	20	27.8	14	19.5	72	100.0

Çizelge 6. Öğrencilerin Eğitsel Yöneticileri ile Gerçekleştirdikleri Mesleki Yönetim Toplantılarının Sıklığı

Uygulama Türü	Mesleki Yönetim Sıklığı													
	Haftada bir		İki haftada bir		Ayda bir		Düzensiz aralıklarla		Toplantı yapılmadı		Hoca istediğinde		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Uygulama I	55	76.4	9	12.5	3	4.2	5	6.9	-	-	2	2.8	72	100.0
Uygulama II	54	75.0	4	5.6	4	5.6	4	5.6	2	2.8	2	2.8	72	100.0
Blok Uygulama	48	66.7	9	12.5	8	11.1	2	2.8	3	4.2	2	2.8	72	100.0

Çizelge 6'da da görüldüğü gibi, öğrenciler her üç uygulamada da yaklaşık üçte iki oranında mesleki yöneticileriyle haftada bir mesleki yönetim toplantısı yaptıklarını belirtmektedirler. Sosyal hizmet uygulamasında mesleki yönetim sürecinin önemi göz önüne alındığında, haftada birden daha az yapılan toplantıların öğrencinin mesleki gelişimini sağlama bakımından engeller taşıyabileceği düşünülmektedir.

Çizelgeden de izlenebileceği gibi, her üç uygulamada da, eğitsel danışman en çok bir kez kuruma eğitsel amaçlı olarak gelmiştir. Yine, öğrencilerin SHOU I, SHOU II, SHOBU derslerinde sırası ile % 18.1, % 30.6 ve % 33.3'ü eğitsel danışmanlarının kuruma hiç gelmediğini belirtmişlerdir. Sosyal hizmet uygulamalarında öğrencilerin uygula-

mayı gerçekleştirdiği kuruluşta, kuruluş danışmanından mesleki yönetim alması için eğitsel danışman-kuruluş danışmanı ilişkisinin önemi düşünüldüğünde eğitsel danışmanın kuruluşu ziyaret etmemesi öğrencinin motivasyonu ve başarısını düşürebilecektir (Çizelge 7).

Çizelge 8'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin yaklaşık yarısı her üç uygulamada da kuruluş danışmanlığını yapan sosyal hizmet uzmanlarını rol modeli olmak açısından uygun bulmaktadır. Bunun yanı sıra, kuruluş danışmanını rol modeli olmak açısından uygun bulmayanların oranı azımsanmayacak düzeydedir (% 23, % 36.2, % 27.3). Bu noktada, kuruluş danışmanlarının bakımından avantajlı kuruluşların saptanarak bu kuruluşlara öğrenci gönderilmemesi önemlidir.

Çizelge 7. Eğitsel Danışmanın Kuruluşları Ziyaret Sıklığı

Uygulama Türü	Eğitsel Danışmanın Kurumu Ziyaret Sıklığı													
	1 kez		2 kez		3 kez		4-6 kez		7-10 kez		Hiç gelmedi		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Uygulama I	22	30.6	20	27.8	7	9.7	6	8.4	4	5.6	13	18.1	72	100.0
Uygulama II	25	34.7	13	18.1	8	11.1	4	5.6	-	-	22	30.6	72	100.0
Blok Uygulama	16	22.2	14	19.4	12	16.7	6	8.4	-	-	24	33.3	72	100.0

Çizelge 8. Kuruluş Danışmanının Uygun Rol Modeli Olma Durumu

Uygulama Türü	Kuruluş Danışmanının Uygun Rol Modeli Olma Durumu							
	Uygun		Kısmen Uygun		Hiç Uygun Değil		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Uygulama I	29	47.5	18	29.5	14	23	61	100.0
Uygulama II	23	39.7	14	24.1	21	36.2	58	100.0
Blok Uygulama	26	47.3	14	25.5	15	27.3	55	100.0

3. 3. SOSYAL HİZMET ORTAMLARINDA UYGULAMA İLE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, öğrencilerin SHOU I dersinde çatı kurumlara yerleştirilmelerine ilişkin görüşleri, müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri kavrama durumlarına, dersin süresine, eğitsel danışmanlarından aldıkları verime ilişkin görüşleri incelenmektedir.

Çizelge 9. Öğrencilerin SHOU I Dersinde Çatı Kuruma Yerleştirilmelerine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin Görüşleri	S	%
Çatı kuruluş daha verimli	38	52.8
Doğrudan kuruluş daha verimlidir	27	37,5
Yanıtsız	7	9.7
Toplam	72	100.0

Öğrencilerin yaklaşık yarısı (% 52.8'i) SHOU I kapsamında çatı kuruluşa yerleştirilmeyi verimli görürken, % 37.5'i doğrudan kuruluşa yerleştirme temelli uygulamanın daha verimli olacağını belirtmektedir.

Çizelge 10. Öğrencilerin SHOU I Dersinde Müracaatçıları ve Onları Çevreleyen Sistemleri Kavrama Durumu

Kavrama Durumu	S	%
Tamamen kavrayan	30	41.7
Kısmen kavrayan	35	48.6
Hiç kavrayamayan	7	9.7
Toplam	72	100.0

SHOU I dersinin temel hedefi öğrencilerin müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri kavramalarıdır. Öğrencilerin, % 41.7'si müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri kavradıklarını belirtirken % 48,6'sı kısmen kavradıklarını, % 9.7'si ise hiç kavrayamadıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 11. Öğrencilerin SHOU I Dersinin Süresine (Haftada Bir Gün) İlişkin Görüşleri

Öğrencinin Görüşü	S	%
Verimli	5	6.9
Kısmen Verimli	30	41.7
Verimsiz	37	51.4
Toplam	72	100.0

Çizelge 11'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin sadece % 6.9'u SHOU I dersinin haftada bir gün oluşunu verimli olarak değerlendirirken, % 41.7'si kısmen verimli, % 51.4'ü ise verimsiz olarak değerlendirmektedir. Nitekim bu sonuçlar, müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri kavrama bakımından uygulamanın bir gün ile sınırlandırılmış olmasının verimli olmadığını göstermektedir.

Çizelge 12. Öğrencilerin Eğitsel Danışmandan Aldıkları Verime İlişkin Görüşleri

Verime İlişkin Görüş	S	%
Verimli	54	75.0
Kararsızım	12	16.7
Verimsiz	6	8.3
Toplam	72	100.0

Çizelge 12'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin dörtte üçü eğitsel danışman ile olan ilişkisini verimli görürken % 8.3'ü ise verimsiz olarak değerlendirmektedir.

3. 4. SOSYAL HİZMET ORTAMLARINDA UYGULAMA İP'YE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, öğrencilerin SHOU II dersinde müdahale planı oluşturma, oluşturdukları müdahale planını uygulamaya aktarma, dersin süresine ilişkin görüşleri incelenecektir.

Çizelge 13. Öğrencilerin SHOU II Dersinde Müdahale Planı Oluşturma Durumları

Müdahale Planı	S	%
Oluşturan	55	76.4
Oluşturmayan	17	23.6
Toplam	72	100.0

Çizelgede de görüldüğü gibi, SHOU II dersinde öğrencilerin dörtte üçü müdahale planı oluşturduklarını, dörtte biri ise oluşturmadıklarını/oluşturamadıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 14. Öğrencilerin SHOU II Dersinde Oluşturdukları Müdahale Planını Uygulamaya Aktarma Durumları

Müdahale Planını Uygulamaya Aktarma Durumu	S	%
Tamamen aktaran	19	34.5
Kısmen aktaran	29	52.7
Eğitsel danışman beklemedi	2	3.6
Aktarmaya çalıştım ama aktaramadım	5	9.1
Toplam	55	100.0

Çizelge 14'den de izlenebileceği gibi, öğrencilerin yarısından biraz fazlası hazırladıkları müdahale planını aynı uygulama dönemi içinde kısmen uygulayabildiklerini, % 34.5'i ise hazırladıkları müdahale planını aynı uygulama dönemi içinde tamamen uygulayabildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin % 9.1'i ise, uygulama dönemi içinde hazırladıkları müdahale planını aktarmaya çalıştıklarını ancak aktaramadıklarını belirtmişlerdir. SHOU II dersinin kur tanımında öğrencilerden hazırladıkları müdahale planının uygulamaya aktarılması beklenmediği halde öğrencilerin tamamına yakını hazırladıkları müdahale planını uygulamaya aktarmışlardır. Sosyal hizmet müdahalesinin aşamalarının birbirini takip etmesi gerekliliği düşünüldüğünde, müdahale planının uygulamaya aktarılması olumlu bir durumdur.

Çizelge 15. Öğrencilerin Mesleki İlişki Geliştirme Durumları

Mesleki İlişki Geliştirme Durumu	S	%
Geliştiren	58	80.6
Geliştiremeyen	14	19.4
Toplam	72	100.0

Çizelge 15'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin sosyal hizmetin asli öğelerinden olan müracaatçı sistemleri ile mesleki ilişki kurma becerisini SHOU II kapsamında yüksek bir oranda (% 80.6) oranında geliştirebildikleri gözükmektedir. Gerçekleştiremeyenler, kurumda müracaatçıyla karşılaşmaması, kurum yapısı gereği SHU-müracaatçı ilişkisinin kısa süreli olmasını göstermektedirler.

Çizelge 16. Öğrencilerin SHOU II Dersinin Süresine (Haftada İki Gün) İlişkin Görüşleri

Dersin Süresine İlişkin Görüş	S	%
Yeterli	40	55.6
Yetersiz	32	44.4
Toplam	72	100.0

Öğrencilerin % 55.6'sı SHOU II ders süresinin yeterli olduğunu belirtirken, % 44.4'ü ise SHOU II ders süresinin yeterli olmadığını belirtmektedir. Öğrencilerin bazılarının müracaatçıları ile mesleki ilişki kuramamaları (% 19.4) ve hazırladıkları müdahale planını uygulamaya aktaramamaları (% 12.7) ya da kısmen aktarmalarının (% 52.7) nedeni olarak, uygulamanın müracaatçı sistemleri ile sistemli ve düzenli etkileşim kurmaya izin vermeyebilecek bir süre içinde gerçekleştirilmesi (haftada iki gün) düşünülebilir.

3. 5. ÖĞRENCİLERİN BLOK UYGULAMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Bu bölümde, öğrencilerin SHOU II dersinde oluşturdukları müdahale planını SHOBU dersinde uygulamaya aktarma durumları, SHOBU dersinde oluşturdukları müdahale planı sayısı, hazırlanan müdahale planlarının müdahale düzeylerine göre dağılımı, uygulama yönergesinde yer alan raporları fonksiyonel olarak kullanma durumu ve uygulama yönergesindeki örnek raporları kullanma durumu ele alınmaktadır.

Çizelge 17. Öğrencilerin SHOU II Dersinde Oluşturdukları Müdahale Planını SHOBU Dersinde Uygulamaya Aktarma Durumu

Blok Uygulamada Aktarma Durumu	S	%
Tamamen aktaran	34	61.8
Kısmen aktaran	15	27.2
Hiç aktarmayan	6	11.0
Toplam	55	100.0

Hatırlanacağı üzere, Çizelge 13'de öğrencilerin % 76.4'ü (55 öğrenci) SHOU II dersinde müdahale planı oluşturmuştu. Bu öğrencilerin % 34.5'ü hazırladıkları müdahale planlarını tamamen uygulamaya aktarıırken % 52.7'si ise kısmen ya da hiç uygulamaya aktaramamıştır. Çizelge 17'de yer alan bulgulara bakarak Uygulama II'de müdahale planı hazırladığını belirten tüm öğrencilerin blok uygulamada da bu planı tekrar uygulamaya çalıştıkları söylenebilir.

Çizelgede de öğrencilerin % 61.8'i SHOU II dersinde oluşturdukları müdahale planını blok uygulamada tamamen gerçekleştirirken, % 27.2'si kısmen aktarabilmiş, % 11'i ise hiç aktarmamıştır. Görüldüğü üzere, SHOU II dersinde hazırlanan müdahale planlarının tamamına yakını (% 89) tamamen ya da kısmen uygulamaya aktarılmıştır.

Çizelge 18. Öğrencilerin SHOBU'da Oluşturdukları Müdahale Planı Sayısı

Müdahale Planı Sayısı	S	%
1	29	40.3
2	11	15.3
3	2	2.8
4	2	2.8
6	1	1.4
Müdahale planı oluşturmayan	27	37.5
Toplam	72	100.0

SHOBU'da öğrencilerin % 37.5'i müdahale planı oluşturmazken, % 40.3'ü bir müdahale planı oluşturmuştur. Öğrencilerin % 15.3'ü ise iki müdahale planı hazırladıklarını belirtmişlerdir. İki'den fazla müdahale planı oluşturan öğrencilerin oranı ise % 7'dir. SHOBU dersinin kur tanımında yeni müdahale planı hazırlamadan SHOU II dersinde hazırlanmış olan müdahale planının uygulamaya aktarılacağı belirtilmiş ise de öğrencilerin çoğunluğu yeni müdahale planları da hazırlamışlardır. Öğrencilerin SHOU II uygulamasını yaptıkları kuruluş SHOBU'da genellikle değişim de kuruluş ortamının, müracaatçı sistemlerinin ihtiyaç ve sorunları, iki uygulama arasındaki zaman nedeni ile değişim gösterebileceğinden öğren-

ciler yeni müdahale planları geliştirmiş olabilirler. Esasen bu durum, hazırlanan uygulama yönergesi ile de tutarlıdır.

Çizelgede de görüldüğü gibi, I. ve II. müdahale planlarında en fazla birey düzeyinde çalışmanın yer aldığı (% 31 ve % 21.1) göze çarpmaktadır. Göze çarpan bir başka bulgu ise, tüm müdahale planlarında, doğrudan örgüt ve topluluk/topluma yönelen mesleki müdahalelerin en az düzeyde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Genelci uygulamaya geçişin temel nedenlerinden biri, diğer müdahale düzeylerine göre görece daha az gelişmiş olan makro düzey mesleki müdahaleleri geliştirmektir. Çizelgede de görüldüğü gibi, genelci uygulama modeline geçiş ile birlikte makro düzey mesleki müdahaleler arzu edildiği kadar gelişmemiştir.

Çizelge 19. Öğrencilerin Hazırladıkları Müdahale Planlarının Müdahale Düzeylerine Göre Dağılımı

Müdahale Düzeyleri	I. Müdahale Planı		II. Müdahale Planı		III. Müdahale Planı	
	S	%	S	%	S	%
Birey	18	31.0	8	21.1		
Aile	3	5.2	2	5.3	2	14.3
Grup	2	3.4	6	15.8		
Örgüt	4	6.9	3	7.9	2	14.3
Topluluk ve Toplum	2	3.4	2	5.3		
Birey, Aile	7	12.1	4	10.5	2	14.3
Birey ve Grup	6	10.3	1	2.6	2	14.3
Birey ve Örgüt	2	3.4				
Birey ve Topluluk/Toplum			2	5.3	1	7.1
Grup ve Topluluk/Toplum			2	5.3		
Birey, Aile ve Grup	2	3.4				
Birey, Aile ve Örgüt	2	3.4				
Birey, Aile, Topluluk/Toplum	2	3.4				
Grup, Örgüt, Topluluk/Toplum			2	5.3		
Birey, Aile, Grup, Örgüt	3	5.2	3	7.9	3	21.4
Birey, Grup, Örgüt, Topluluk, Toplum	2	3.4				
Birey, Aile, Grup, Örgüt, Topluluk, Toplum	3	5.2	3	7.9	2	14.3
Toplam	58	100.0	38	100.0	14	100.0

Çizelge 20. Öğrencilerin Başarılı Oldukları Düşündükleri Müdahale Düzeyleri

Başarılı Olunan Müdahale Düzeyleri	S	%
Birey	26	43.3
Aile	29	48.3
Grup	3	5.0
Örgüt	1	1.7
Yanıtız	1	1.7
Toplam	60	100.0

Çizelge 20'de de görüldüğü gibi, öğrenciler, çoğunlukla, yaptıkları müdahale planlarında birey ve aileye yönelik müdahalelerde başarılı olduklarını düşünmektedir. Çizelgeden de anlaşılacağı

gibi, öğrenciler birey (% 43.3) ve aile (% 48.3) ile çalışma gibi mikro müdahale düzeylerinde kendilerini başarılı görmektedirler. Ancak, sosyal hizmet müdahale düzeyleri olarak mezzo ve makro müdahale düzeylerinde kendilerini çok düşük oranlarda başarılı görmektedirler. Bu sonuçlar, Çizelge 19'da yer alan sonuçlarla da paralellik taşımaktadır.

Öğrencilerin, dörtte üçü ve dörtte üçünden biraz fazlası haftalık uygulama raporu, sorun alanı inceleme ve değerlendirme raporu, müdahale planı raporu, uygulamayı değerlendirme raporunu fonksiyonel olarak kullanılırken; müdahale planı uygulama süreç raporu % 52.8 ile en az fonksiyonel bulunan rapor olmuştur.

Çizelge 21. Uygulama Yönergesindeki Raporları Fonksiyonel Kullanma Durumu

Rapor Türleri	Raporları Fonksiyonel Kullanma Durumu							
	Fonksiyonel		Kararsızım		Fonksiyonel değil		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Haftalık uygulama r.	54	75	7	9.7	11	15.3	72	100.0
Sorun alanı r.	57	79.2	8	11.1	7	9.7	72	100.0
Müdahale planı r.	55	76.4	5	6.9	12	16.7	72	100.0
Müdahale planı uygulama süreç r.	38	52.8	14	19.4	20	27.8	72	100.0
Uygulamayı değerlendirme r.	60	83.4	5	6.9	7	9.7	72	100.0

Çizelge 22. Öğrencilerin Yönergedeki Örnek Raporları Kullanma Durumu

Rapor Türleri	Kullanma Durumu					
	Kullanan		Kullanmayan		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Müdahale planı anahattı	61	84.7	11	15.3	72	100.0
Bireyin sosyal özgeçmiş	48	66.7	24	33.3	72	100.0
İnsan farklılığı	43	59.7	29	40.3	72	100.0
Şema III	42	58.3	30	41.7	72	100.0
Toplum değerlendirmesine ilişkin anahattı	42	58.3	30	41.7	72	100.0

Öğrenciler tarafından en fazla kullanılan rapor örneği, müdahale planı anahattı olurken, diğer rapor örnekleri öğrencilerin yarısının biraz fazlası tarafından uygulama sürecinde kullanılmıştır.

3.6 ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ GELİŞİMLERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde, öğrencilerin eğitim sürecinde aldıkları bilgileri uygulamaya aktarma durumları ve uygulamalar sonucu mesleki kimlik kazanma durumu incelenmektedir.

Çizelge 23. Öğrencilerin Alınan Teorik Bilgileri Uygulamaya Aktarma Durumları

Aktarma Durumu	S	%
Aktaran	14	19.4
Kısmen aktaran	55	76.4
Aktaramayan	3	4.2
Toplam	72	100.0

Öğrencilerin dörtte üçü derslerde alınan teorik bilgileri uygulamaya kısmen aktardıklarını ifade ederken, teorik bilgileri uygulamaya aktaranların oranı % 19.4'tür.

Çizelge 24. Öğrencilerin Uygulamalar Sonucu Mesleki Kimlik Kazanma Durumu

Kazanma Durumu	S	%
Kazanan	47	65.3
Kısmen kazanan	22	30.6
Kazanamayan	3	4.2
Toplam	72	100.0

Öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi (% 65.3), uygulamalar sonucu mesleki kimlik kazandıklarını düşünürken üçte biri (% 30.6) uygulamalar sonucu kısmen

mesleki kimlik kazandıklarını belirtmektedirler.

3.6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Günümüzün modern sosyal hizmet yaklaşımı olan genelci sosyal hizmet, tüm dünyada benimsenen ve kullanılan bir sosyal hizmet uygulama modeli olarak dikkat çekmektedir. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'nun da genelci sosyal hizmet yaklaşımını benimseyerek müfredat programını düzenlemesi çağdaş bir gelişmedir. Bununla beraber, müfredat programının değişimi ile geçiş dönemine özel bazı güçlük ve sorunlar yaşanmıştır. Bu noktada, sosyal hizmet eğitimi açısından büyük önem taşıyan ve genelci yaklaşıma göre yeniden tasarımılanan uygulama derslerinin ne kadar amacına ulaştığını öğrencilerin algılayışı çerçevesinden değerlendiren bu araştırmanın önemli sonuçları şunlardır:

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 40'ı erkektir. Yine öğrencilerin üçte ikisi her üç uygulamayı da aynı alan ve kurumda gerçekleştirmişlerdir (Çizelge 3). Öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi eğer ellerinde seçme şansı olsa idi farklı alanda uygulama yapmayı istediklerini belirtirken üçte biri alan değiştirmek istememiştir (Çizelge 4). Bu sonucun araştırmaya katılan öğrenci grubuna uygulamanın başlangıcında alan tercihinin yaptırılmaması nedeniyle ya da öğrencilerin farklı alanlarda uygulama deneyimi kazanma isteklerinden kaynaklanabileceği düşünülebilir. Hangi nedenle olursa olsun, öğrencilerin çoğunun alan değiştirme isteklerinin dikkate alınmasının farklı alanlarda deneyim kazanmaları bakımından yararlı olduğu düşünül-

mektedir. SHOU I, SHOU II ve SHOBU derslerinde yerleştirildikleri çatı kurum/ kuruluşlardan memnun olmayanların oranı % 30.0 ve altındadır (Çizelge 5). Öğrenciler her üç uygulamada da yaklaşık üçte iki oranında mesleki yöneticileriyle haftada bir mesleki yönetim toplantısı yaptıklarını belirttikleridir (Çizelge 6). Her üç uygulamada da, mesleki yöneticiler en çok bir kez kuruma eğitsel amaçlı olarak gelmiştir (Çizelge 7). Öğrencilerin yaklaşık yarısı her üç uygulamada kuruluş danışmanlığını yapan sosyal hizmet uzmanlarını rol modeli olmak açısından uygun bulmaktadır. Bunun yanı sıra, kuruluş danışmanını rol modeli olmak açısından uygun bulmayanların oranı azımsanmayacak düzeydedir (% 23, % 36.2, % 27.3) (Çizelge 8).

SHOU I'e İlişkin Sonuçlar: Öğrencilerin yaklaşık yarısı (% 52.8'i) SHOU I kapsamında çatı kuruluşu yerleştirmeyi verimli görürken, % 37.5'i doğrudan kuruluşu yerleştirme temelli uygulamanın daha verimli olacağını belirtmektedir (Çizelge 9) Öğrencilerin, % 41.7'si müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri kavradıklarını belirtirken % 48.6'sı kısmen kavradıklarını, % 9.7'si ise hiç kavrayamadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 10). Çizelge 11'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin sadece % 6. 9'u, SHOU I dersinin haftada bir gün oluşunu verimli olarak değerlendirirken, % 41.7'si kısmen verimli, % 51.4'ü ise verimsiz olarak değerlendirmektedir. Nitekim, bu sonuçlar, müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri kavrama bakımından uygulamanın bir gün ile sınırlandırılmış olmasının verimli olmadığını göstermektedir. Çizelge

12'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin dörtte üçü eğitsel danışman ile olan ilişkisini verimli görürken % 8.3'ü ise verimsiz olarak değerlendirmektedir.

SHOU II'ye İlişkin Sonuçlar: Çizelge 13'de görüldüğü gibi, SHOU II dersi çerçevesinde öğrencilerin dörtte üçü müdahale planı oluşturduklarını, dörtte biri ise oluşturmadıklarını/oluşturamadıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 13). Öğrencilerin yarısından biraz fazlası hazırladıkları müdahale planını aynı uygulama dönemi içinde kısmen uygulayabildiklerini, % 34.5'i hazırladıkları müdahale planını aynı uygulama dönemi içinde tamamen uygulayabildiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 14). Öğrencilerin % 9.1'i ise, uygulama dönemi içinde hazırladıkları müdahale planını aktarmaya çalıştıklarını ancak aktarmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 14). Öğrencilerin sosyal hizmetin asli öğelerinden olan müracaatçı sistemleri ile mesleki ilişki kurma becerisini SHOU II kapsamında yüksek bir oranda (% 80. 6) geliştirebildikleri gözükmemektedir (Çizelge 15). Öğrencilerin % 55. 6'sı SHOU II ders süresinin yeterli olduğunu belirtirken, % 44. 4'ü ise SHOU II ders süresinin yeterli olmadığını belirtmektedir (Çizelge 16).

Öğrencilerin Blok Uygulamaya İlişkin Görüşleri: Çizelge 17'de görüldüğü gibi, öğrencilerin % 61.8'i SHOU II dersinde oluşturdukları müdahale planını Blok Uygulama'da tamamen gerçekleştiren, % 27.2'si kısmen aktarabilmiş, % 11'i ise hiç aktarmamıştır. Görüldüğü üzere, SHOU II dersinde hazırlanan müdahale planlarının tamamına yakını (% 89) tamamen ya da kısmen

uygulamaya aktarılmıştır (Çizelge 17). Öğrencilerin % 37.5'i SHOBU 'da müdahale planı oluşturamaz iken, % 40.3'i bir müdahale planı oluşturmuştur. Öğrencilerin % 15.3'ü ise iki müdahale planı hazırladıklarını belirtmişlerdir. İki'den fazla, müdahale planı oluşturan öğrencilerin oranı ise % 7'dir (Çizelge 18). Öğrencilerin uygulama derslerinde hazırladıkları I. ve II. müdahale planlarında en fazla birey düzeyinde çalışma yaptıkları (% 31 ve % 21.1) göze çarpmaktadır. Göze çarpan bir başka bulgu ise, tüm müdahale planlarında, doğrudan örgüt ve topluluk/topluma yönelen mesleki müdahalelerin en az düzeyde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Genelci uygulamaya geçişin temel nedenlerinden biri, diğer müdahale düzeylerine göre görece daha az gelişmiş olan makro düzey mesleki müdahaleleri geliştirmektir. Çizelge 19'da da görüldüğü gibi, genelci uygulama modeline geçiş ile birlikte makro düzey mesleki müdahaleler arzu edildiği kadar gelişmemiştir. Öğrenciler, çoğunlukla, yaptıkları müdahale planlarında birey (% 43.3) ve aile (% 48.3) ile çalışma gibi mikro müdahale düzeylerinde kendilerini başarılı görmekteyler. Buna karşın, sosyal hizmet müdahale düzeyleri olarak mezzo ve makro müdahale düzeylerinde kendilerini çok düşük oranlarda başarılı görmekteyler. Öğrenciler, dörtte üçü ve dörtte üçünden biraz fazlası haftalık uygulama raporu, sorun alanı inceleme ve değerlendirme raporu, müdahale planı raporu, uygulamayı değerlendirme raporunu fonksiyonel olarak kullanılırken müdahale planı uygulama süreç raporu % 27.8 oranı ile en az fonksiyonel bulunan rapor olmuştur

(Çizelge 21). Öğrenciler tarafından en fazla kullanılan rapor örneği, müdahale planı anahattı iken, diğer rapor örnekleri öğrencilerin yarısının biraz fazlası tarafından uygulamada kullanılmıştır (Çizelge 22).

Öğrencilerin Mesleki Gelişimlerine İlişkin Değerlendirmeleri: Çizelge 23'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin dörtte üçü derslerde alınan teorik bilgileri uygulamaya kısmen aktardıklarını ifade etmişlerdir. Alınan teorik bilgileri uygulamaya aktaranların oranı ise % 19.4'tür. Yine öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi (% 65.3), uygulamalar sonucu mesleki kimlik kazandıklarını düşünürken üçte biri (% 30.6) kısmen mesleki kimlik kazandıklarını belirtmektedirler. Çok az öğrenci ise (% 4.2) mesleki kimlik kazanamadıklarını belirtmektedirler.

Bu bulgulara dayalı olarak, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu uygulama derslerine ilişkin aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Sosyal hizmet uygulaması müracaatçı sistemlerinin sorun ve ihtiyaçlarını belirli bir zaman dilimi içerisinde karşılamaya yönelmektedir. Bir başka deyişle, müdahale belli bir zaman dilimi içinde aralıksız olarak birbirini izleyen faaliyetler biçiminde gerçekleşmektedir. Bu açıdan tüm uygulama derslerinin birbirini tamamlar tarzdan çıkarılarak her birinin kendi içinde bir bütün olduğu tarz kabul edilmelidir. Nitekim, Çizelge 11 ve 16'da, öğrenciler SHOU I ve SHOU II derslerinin sürelerinin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. SHOU I'de alanda hizmet alan müracaatçıları ve onları çevreleyen sistemleri

- müdahale odaklı olarak % 41.7 oranında tamamen, % 48.6 oranında kısmen, % 9.7 oranında ise hiç kavrayamadıklarını ifade etmişlerdir. SHOU II'de % 34.5'i tamamen % 52.7'si ise kısmen müdahale planını uygulama aktarabilmişlerdir. Bu bilgilere dayalı olarak daha verimli ve süre bakımından yeterli uygulama yapabilmek için SHOU I ve SHOU II derslerinin birleştirilerek tek ders haline getirilmesi yararlı olacaktır (Çizelge 9 ve Çizelge 10).
2. Öğrencilerin, yaklaşık üçte ikisi eğer ellerinde seçme şansı olsaydı farklı alanda uygulama yapmayı istediklerini belirtirken üçte biri alan değiştirmek istememiştir (Çizelge 4). Bu sonucun araştırmaya katılan öğrenci grubuna uygulamanın başlangıcında alan tercihinin yaptırılmamasından ya da öğrencilerin farklı alanlarda uygulama deneyimi kazanma isteklerinden kaynaklanmış olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin uygulama yapacakları kuruma yerleştirilirken tercihlerinin alınması uygulamanın kalitesini olumlu yönde etkileyecektir. Hangi nedenle olursa olsun, öğrencilerin çoğunun alan değiştirme isteklerinin dikkate alınmasının, onların farklı alanlarda deneyim kazanmaları bakımından yararlı olduğu düşünülmektedir.
 3. Çizelge 19 ve Çizelge 20'de de görüldüğü gibi, öğrenciler makro sosyal hizmet uygulamalarına (örgüt, topluluk/toplum) daha az yönelmekte ve daha çok birey ve aile gibi mikro uygulamalarda daha fazla başarılı olduklarını düşünmektedir. Eğitsel danışmanların öğrencileri yönlendirirken bu durumu dikkate alarak makro uygulamalara mikro ve mezzo uygulamalar kadar özen göstermeleri önemlidir.
 4. Uygulamaların verimi açısından, eğitsel danışmanların kurumları düzenli ziyaret etmeleri önem taşımaktadır.
 5. Öğrencilerin üçte biri eğitsel danışmanları ile düzenli toplantı yapamadıklarını belirtmişlerdir. Uygulamalar için büyük önem taşıyan mesleki yönetim toplantılarının düzenli olarak yapılması öğrencinin mesleki gelişimi bakımından önemlidir (Çizelge 6).
 6. Uygulama derslerinin kur tanımlarının gerçekleştirilen uygulamalara uyumlu hale getirilmesi önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Connaway, R. S. ve Gentry M. E. (1988) *Social Work Practice*, Englewood Cliffs, NJ, Prentice- Hall.
- Cox, L. A. (2001) "BSW Students Favor Strengths/Empowerment-Based Generalist Practice", *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 82 (3).
- Gibbs, P. , Locke, B. ve Lohmann R. (1990) "Paradigm for the Generalist-Advanced Generalist Continuum", *Journal of Social Work Education*, 26 (3) 232-243.
- Hartman, A. (1983) "Concentrations, Specializations and Curriculum Design in MSW and BSW Programs", *Journal of Education for Social Work*, 19 (2)16-25.
- Johnson, H. A. , Kuder, L. C., Wellons, K. (1992) "Specialiations within a Generalist Social Work Curriculum", *Journal of Gerontological Social Work*, 18 (3/4) 85-98.

Kirst-Ashman, K. ve Hull, G. (1997) *Generalist Practice with Organizations and Communities*, Chicago: Nelson-Hall.

Leighninger, L. (1980) "The Generalist-Specialist Debate in Social Work", *Social Service Review*, 54 (1)1-12.

Miley, K. K., Q' Melia M. ve Du Bois B. (1996) *Generalist Social Work Practice: An Empowering Approach*, Allyn and Bacon.

Mumm, A M. , Olsen, L. J. ve Allen D. (1998) "Families Affected by Substance Abuse: Implications for Generalist Social Work Practice", *Families in Society*, 79 (4) 384-394.

Pincus, A. ve Minahan, A. (1973) *Social Work Practice: Model and Method*, Itasca, IL: F. E. Peacock.

Schatz, M S., Jenkins L. ve Sherafor B. (1990) "Milford Redefined: A Model of Initial and Advanced Generalist Social Work", *Journal of Social Work Education*, 26 (3) 217-231.

Sheafor, W. B ve Landon, P. S. (1987) "Generalist Perspective", *Encyclopedia of Social Work* (ed. A. Minahan), 18th ed. , Silver Spring, MD: National Associations of Social Workers, 660-669.

Wolk, J. L. ve Wertheimer, M. R. (1999) "Generalist Practice vs. Case Management: An Accreditation Contradiction", *Journal of Social Work Education*, 35 (1).